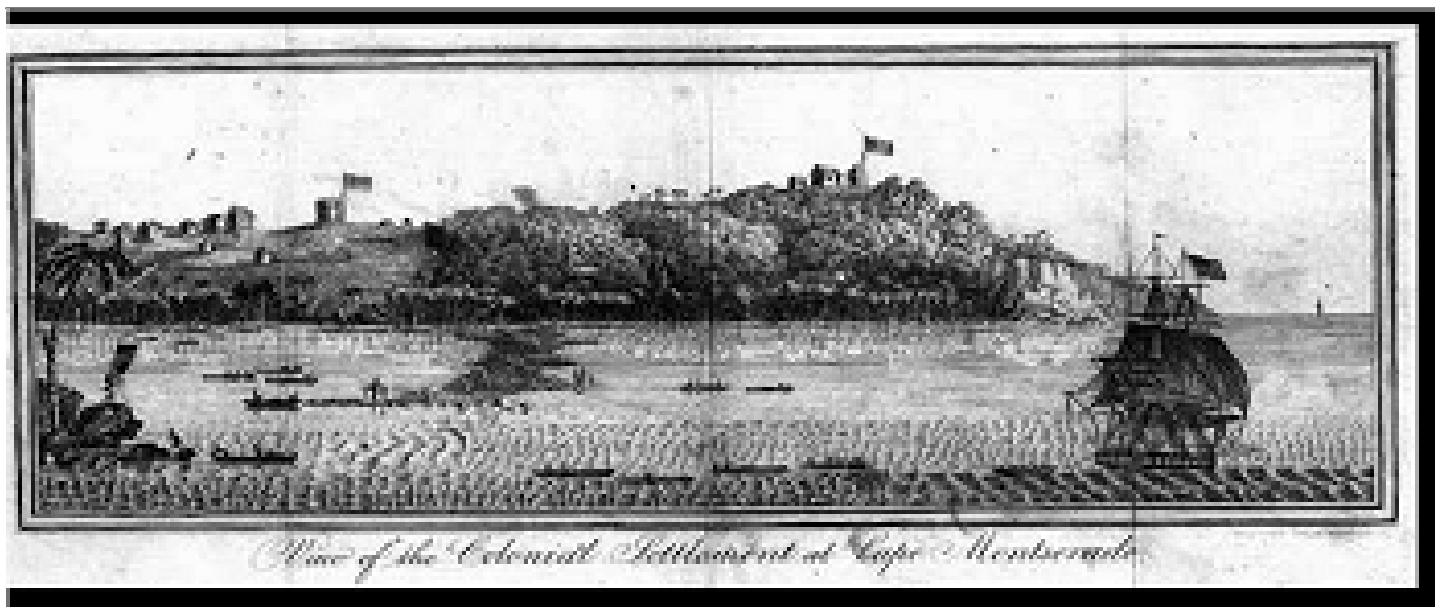

El Cap Montserrat i el Comtat de Montserrat a l'actual Libèria

Autor: Francesc Garrido i Costa

Data de publicació: 03-05-2017

El Cap Montserrat i el Comtat de Montserrat de Libèria, ¿segona rampa de llançament dels vaixells catalans per anar a Amèrica? Article d'En Cesc Garrido.

Un llibre i una citació

En el llibre Els detalls del viatge a bord del vaixell del capità Reynolds per la Costa d'Àfrica, hi llegim el següent:

Arribada a l'Illa Gorée el 2 d'octubre de 1664 [...]. És una illa bonica: tres milles a la rodona, amb dos castells i un port molt còmode [...] Arribo el 26 de novembre a Cape Mount. I al Cap Mountserrat, el dia 30. I a Cestus, el 3 de desembre: un lloc molt convenient per al comerç [...]. En arribar a Cap Palmas 20 de desembre...¹

No em sorprèn gens la possibilitat de trobar un accident geogràfic amb un nom tan català com Montserrat a les costes de l'Àfrica Occidental. I és que temps enrere havia llegit el següent al llibre El corall a la costa de l'Empordà (1993) d'en Ramon Grau i Puig:

[...] el sector del corall empordanès estigué en crisi durant els segles XVI i XVII a causa de l'exhauriment dels bancs del litoral empordanès [de manera que] els pescadors s'endinsaren mar enllà, fins a les costes africanes. Arribaren, fins i tot, al Cap Verd, la qual cosa feu reviscolar el sector.²

Doncs bé, després d'haver llegit aquests textos, vaig voler aprofundir una mica en una probable presència catalana al litoral occidental d'Àfrica. En concret, volia trobar altres referències sobre aquest Cap Mountserrat. Així, amb les esmentades dues fonts d'informació a la mà, em vaig posar a fer cerca per google. Tenia sobretot la referència que ens proporciona el capità Reynolds sobre l'illa Gorée del dia 2 d'octubre de 1664. L'illa Gorée està situada davant de Dakar, la capital del Senegal. També disposava de la referència del Cap Palmas o Cape Palme del 20 de desembre que igualment vaig manllevar del diari del sobredit capità. El Cap Palmas està molt més avall, gairebé a la frontera

entre Monròvia i la Costa d'Ivori, al sud-est de Monròvia, la capital de Libèria. Quant a la meua cerca, però, no vaig trobar aleshores cap altra referència al Cap Montserrat. Tanmateix, aquest mateix itinerari em va oferir una pista indirecta. En efecte, quan vaig donar al cercador de mapes de google la referència Cape Palme, Africa, aquest em va donar les lògiques coordenades de la ruta del viatge del capità anglès: en Reynolds va arribar, com deia, des de Dakar i l'illa Gorée, a la frontera entre Libèria i la Costa d'Ivori. El que va fer el capità Reynolds no va ser sinó costejar l'Àfrica Occidental rumb sud-sud-est. Dit altrament, aleshores pensava que el Cap de Montserrat, si és que de debò existia, calia situar-lo entre l'illa Gorée senegalesa i el Cap Palmas de Libèria.

Com que del Cap Montserrat no en vaig trobar en aquells moments, com deia, cap més testimoni, llavors vaig pensar que era possible que aquesta designació hagués estat transformada en un altre de fonèticament semblant. La meua reflexió es fonamentava en una anterior comprovació meua segons la qual les illes antigament cognomenades de Palamós a Veneçuela ara són anomenades Islas Paloma.

Un Cap de Montserrat i un Comtat de Montserrat a Libèria

Ara bé, sí que existeix a Libèria un cap que havia estat designat en el passat com Cap Montserrat. Ultra la citació d'en Reynolds, aleshores en vaig trobar una altra. Es tracta d'un gravat amb una inscripció en anglès prou aclaridora que vaig trobar a la wikipèdia catalana. És el gravat que he posat a la portada d'aquest article. En tradueixo l'escrit original en anglès: vista de l'assentament colonial al cap Montserado. Ara bé, a Libèria, no només hi havia a un Cap Montserrat. També hi havia un comtat (county) amb aquest nom! Aquest territori perdura fins a l'actualitat! Efectivament, mentre buscava un topònim de la zona que fos semblant fonèticament a Montserrat, em topo a la wikipedia castellana amb una altra mena de Montserrat. La trobo dins l'entrada Monròvia. Fa així:

Monrovia es una ciudad de la costa atlántica de África, capital de la República de Liberia y del condado de Montserado. Se llama así en honor al Presidente de los Estados Unidos James Monroe, que gobernaba en el momento en que los esclavos negros fueron liberados en la costa".

Com veiem, la wikipèdia en castellà cita un Condado de Montserado, per bé que no explica perquè el trobem a Libèria. I encara vaig trobar una altra menció d'aital comtat de Montserrat o Montserado County. Parlo d'una Montserado County Development Agenda.³ Tenim, doncs, a Libèria un cap i un comtat --amb el sentit anglès del terme-- amb designació montserratina.

Però tornem al mot semblant fonèticament a Montserrat. Quin topònim hi podia haver hagut a la zona que s'assemblés fonèticament a Montserrat? Vaig reprendre la cerca a partir del mot Monròvia. Monròvia és la capital de Libèria. Aquest nom prové de James Monroe, president dels Estats Units, un president que va alliberar de l'esclavatge moltes persones de color i va buscar-los refugi a Libèria. A la Wikipedia anglesa vaig observar dins l'entrada Monròvia que un mapa que porta el nom Plan of town of Monrovia hi apareixia un Cape Mesurado i, encara, un Mesurado River. Aquests noms de lloc em van fer pensar que és molt probable que es fes derivar Mesurado de Montserado, car entre la segona denominació i la primera només canvien cinc lletres. A més a més, totes dues comencen per m- i totes dues acaben amb el mateix sufix en -ado. I, efectivament, es pot trobar a la xarxa citacions en llibres que anomenen el cap de les dues maneres: com a Cape Montserado i, a la vegada, com a Cape Mesurado. Per exemple, en aquest llibre: The popular encyclopedia; or 'Conversations Lexicon', volume fourth [ed. by Alexander Whitelaw](1846) Pàgina 458, entrada Liberia.

Per altra banda, sabem que James Monroe va viure del 28 d'abril de 1758 al 4 de juliol de 1831 i que fou el cinquè president dels Estats Units (1817-1825). És evident, doncs, que en Monroe va viure molt després de la referència de 1665 sobre el Cap de Mountserrat. Això a banda, la bandera de Libèria té una retirada a la bandera dels USA i, de retruc, a la catalana.

La Línia més curta per anar a Amèrica des del Cap i Comtat de Montserrat de Libèria

Des d'un altre ordre de coses, si tracem en un plànol de l'Atlàntic Sud una línia recta entre, d'una banda, Monròvia - Comtat de Montserrat i, de l'altra, la ciutat de Natal al Brasil, ens adonarem que estem mesurant la distància més curta per navegar d'un continent a l'altre. A partir d'aquesta constatació, em pregunto si els catalans no van obrir una "segona rampa de llançament" ⁴ ? a més de la ja coneguda de les Illes Canàries? per viatjar per mar a Amèrica des de l'actual Libèria. En aquest caient, constatem també que a prop d'aquesta ruta per l'Atlàntic hi ha una petita illa força estratègica a mig camí dels dos continents: l'illa Ascensió (Georgetown). Aquesta illa podria haver exercit, per la seva posició geogràfica en mig dels dos continents, de pont entre Àfrica i Amèrica del Sud. Penso que la situació del Comtat de Montserado liberianès és excel·lent per fer, en vaixell, i tant d'anada com de tornada, el salt més curt d'un continent a l'altre. I encara més si hi ha una illa a meitat de ruta. Estant així les coses, seria del tot versemblant que uns mariners

catalans que tornessin d'explorar els territoris de l'actual Argentina fessin la travessa de l'Atlàntic tant per l'illa de l'Ascensió, com, després d'arribar en navegació de cabotatge per la costa sud-oriental de Sud-Amèrica en direcció nord fins a la ciutat de Natal, i, des d'allí travessar l'Oceà i arribar al Comtat de Montserrat de l'actual Libèria. Aleshores, els nostres mariners, tan bon punt situats a Libèria, només els calia, per arribar a Catalunya, costejar la resta del litoral africà sempre en direcció nord nord-est fins a casa.

I un darrer apunt. Hi ha una rèplica africana de la Montserrat de Libèria a la ciutat portuària de Santos a l'estat de São Paulo del Brasil. Es tracta del Santuário de Nossa Senhora do Monte Serrat (1598 - 1603), temple que es troba al cim del Monte Serrat. Encara més, Nossa Senhora do Monte Serrat és la patrona de la ciutat de la ciutat.⁵

Conclusions

Vaig acabant. Vull remarcar el fets següents: que mariners empordanesos anaven fins a l'illa de Cap Verd a l'Atlàntic en cerca de bancs de corall, que en el seu moment vaig trobar que hi havia constància d'un cap de Montserrat a l'any 1665 a l'Àfrica Occidental, que tenim un gravat en el qual hi ha una inscripció que fa referència indubitable a aquest Cap Mountserrat o Montserrado a la zona, que Monròvia, capital de Libèria, està posicionada geogràficament en un cap? una punta estratègicament molt ben situat per passar, a través de l'Atlàntic, a Sud-Amèrica per la ruta més curta?, i, finalment, que es va crear un territori anomenat Comtat de Montserrado, el qual encara existeix al país. De tot plegat, en dedueixo que els catalans es van establir a la zona pel cap baix des del segle XVII amb la finalitat d'arribar en vaixell a Amèrica del Sud per una ruta alternativa i més curta.

Francesc Garrido i Costa

NOTES

(1) April 1665 [Particulars of our voyage (in Capt. Reynolds' ship) on the Coast of Africa. Arrived at the Isle of Goree on Oct. 2, 1664, and found Capt. Stacy Governor, where they landed Capt. St. George with great pomp. It is a pretty island, three miles round, with two castles and a very commodious harbour. Were mounting great guns and mending the breaches made by Capt. Holmes, when the De Ruyter arrived on the 11th Oct. with 13 sail and demanded the island and the Company's goods in the ships. Were resolved to fight, but Capt. Taylour going on board Capt. Reynolds' ship, the Dutch boarded her, forcing them to accept articles of surrender of the Company's goods and island, and letting his Majesty's ship go. Set sail together on 27th Oct. ; the Dutch disabled the English factory at Satalone. In the interim there bred a mutiny on Capt. Taylour's ship, which was pacified by Capts. Thornburgh and Griggs. Arrived on the 26 Nov. at Cape Mount, and at Cape Mountserrat on the 30th, and at Cstus 3 Dec., a very convenient place for trade, having a factory up the river at the King's town, and the factor, Bayly, is a very fit man, having the blacks under such command. Arrived at Cape Palmas 20 Dec....]

<http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/colonial/america-west-indies/vol5/pp289-295#highlight-first>

(2) El viatge de Francis Willughby (1664) pag. 18. Arxiu del Centre excursionista de Terrassa. Num 1. 5a època. Grau, R., i Puig, R., 1993. El corall a la costa de l'Empordà (Begur, ss XVIII-XIX). Barcelona, R. Dalmau, col. 'Episodis de la història', num.298

(3) <http://www.emansion.gov.lr/doc/MontserradoCDA.pdf>

(4) Rampa de llançament. Lloc on es situaven les naus que viatjaven a Amèrica per aprofitar algun avantatge, ja sigui els vents alisis o una menor distància, segons l'Albert Fortuny a la seva conferència El primer viatge de Colom al nou món.

(5) Pàgina web: Santuário de Nossa Senhora do Monte Serrat [...]. A construção da capela aconteceu entre 1598 e 1603, e o acesso ao santuário pode ser feito por bondinho, que funciona sobre trilhos em sistema funicular, ou por escadaria com 402 de graus, que possui 14 nichos com representações da Via Sacra.